

Други балкански рат

Цетиње, 3. јула

Савезне државе, Србија, Грчка и Црна Гора, нијесу ушле у овај рат с Бугарском у завојевачком циљу. Биле су мучки нападнуте и изазване и принуђене су биле да се бране. Зато и кад су успјели да Бугаре потисну и да их надјачају, нијесу офанзиву продужиле и гониле до краја него су се задовољиле већ постигнутим успјехом, остварењем равнотеже на Балкану.

Код таквог стања ствари разумљиво је што су на прву молбу побјеђене Бугарске, да се рат обустави склапањем мира, савезне државе одмах пристале да се даље рат не води и што је офанзива њихове војске обустављена.

Принцип равнотеже, које су савезне државе у овоме рату истакле, прихваћен је и од Румуније, која се за њ и оружаном руком залажала, а одобрен је и од Европе. Зато ће савезне државе и при склапању мира с побјеђеном Бугарском искључиво њиме да се руководе, разумије се користећи погодностима, које им је овај рат донио. Оне неће дакле остати при оним истим територијалним захтјевима, које су раније стављале, него ће настајати да што боље обезбиједе своје раније задобијене територије. Али то не значи да ће се руководити начелом да задрже и све оно што су у овом рату заузеле.

Бугарска, која није раније као савезница хтјела да призна право својим савезницима и да се мирним путем сагласи са њиховим праведним захтјевима, који се свode на одржавање равнотеже на Балкану, сада ће као побјеђена бити принуђена да се сагласи са тиме и да призна те њихове праведне захтјеве и тако омогући склапање мира и отклони опасности којима се неразумно изложила.

Преговорима у томе смислу већ се приступило и нема разлога да сумњамо да неће они бити што прије и крају приведени.

Зашто словенска штампа ћути?

Биоградски „Балкан“, износећи одлуку удружења чешких љекара, да у Србији и Бугарску пошље санитарски материјал, похваљује ово дјело и вели да би их Срби осудили да су другаче урадили. Зато захваљује чешким љекарима за ово што и Србија и Бугарима чине. Затим наставља: „Но упоредо с овим има нешто, на што се безусловно морамо осврнути, па чак и с неким изненађењем запитати, а то је: Зашто словенска штампа, као израз народне душе и суда, ћути у овоме спору између нас и Бугара? Зар збиља у овом великом злочину по словенску ствар, како руски пар рече, нема кривца, нема мучког нападача? Има и још како има. Па кад има, што се ћути? Да се с ћутањем не одобрава баш сам злочин? Тако нешто.

Обично се ћути само онда, када се увиђа срамно дјело, али се тада симпатиче са кривцем недјела, па се из обзира према њему ипак ћути. Да, браћо Словени. Није довољно осуђивати само братоубилачки рат, него треба пронаћи и кривца и сручити на њега сву моралну одговорност. Само тако ће се у будуће чувати да падне изнова у погрешку. А овако, у праву је да мисли, да је он на добром путу и да је он жртва. Данашње ћутање словенске штампе има да каже: Срби су нападнути и Срби се лавовски боре, незгодно је да их нападнемо, а нападање Бугара врло нам је непријатно, јер је наша симпатија на њиховој страни и кад тако тешко гријеше. Увиђате ли

браћо, да је тако? У осталом, то вам и цијела прошлост свједочи“.

С овим примједбама се потпуно слажемо и пријећемо да се оне односе поглавито на штампу сјеверних Словена, на многе руске, пољске, чешке и моравске листове. Југословенски листови, изузев *Клерикалних*, отворено су на нашој страни, а сад су чак и многи клерикални, као и чешки, пољски, руски и др. листови, не пред разлозима, које су раније могли да проуче, него пред победама устукнули таман тако као и позната жута штампа.

Као браћа и као људи

И Срби и Грци не само што немају ни једне лијепе ријечи да реку да дојучерашње савезнике, Бугаре, него морају да црвене пред страним свијетом због недјела, варварства и злочинства које Бугари врше и над војницима и над мирним становништвом. Бугари су се толико избезумили, да су се сасвијем изједначили са обичним варварима.

То што Бугари сада чине са својим дојучерашњим савезницима нијесу ни Азијати чинили, а у бестигластости и варварству су и дивље Арнауте надмашили.

Али док се Бугари тако на сваком кораку безобзирно и свирјено испољавају и као небраћа и као нељуди, Србима ништа све то не смета, да са Бугарима поступају и као браћа и као људи, а у много прилика чак и као нешто више.

Докази су многобројни. Подсећамо на дочек заробљених Бугара у Биограду, на његу рањеника Бугарских, које су њихови немилостиво одбацили и дрско Србима оставили, на поступање српске војске и српских власти према Бугарима и Бугарашима и на многе и многе свијетле примјере братске љубави, трезвности и хуманости.

Све то чини, да се мора свако згадити на све што Бугари као небраћа и нељуди починице, а са нарочитим пијететом поздравити завидно држање Срба.

Ми смо поносни због сјајних победа наше савезне војске и радује нас што је наша праведна ствар побједила, али наш је понос много већи због држања Србе према Бугарима. И читајући многобројне извјештаје, које величају Србе због њихове узвишености у односима према небратским и нељудским Бугарима, наше се груди надимају, ми се испуњујемо гордошћу, поносни што величина наше културе није ни мало заостала за сјајем нашег оружја и што свијетла лица можемо изаћи пред просвијечени свијет и као Срби с правом рећи да служимо на понос општој заједници.

Од туда је и за највећу осуду држање неких жалосних словенских листова који пред свим овим затварају очи и стављају нас на једну ногу с Бугарима.

Саме лажи

Бечку штампу „Crvena Hrvatska“ овако представља:

„Читајте бечке новине, и у њима ћете наћи само лажи. Прве несретног рата, за вршење спора између Бугарске и Србије, те су новине систематски, лажима хтјеле да заваравају јавно мњење на штету Србије, а да софистичким мегаломанима још више потпаље утријане мождане. Откако овај рат траје, бечка штампа самијем се лажима служи: по њој су свуда Срби потучени. За вршење првог балканског рата, бечка је штампа самијем лажима мистифицирала јавно мњење. То је утврђено развојем самих догађаја, а и бечки парламенат се подуго позабавио тим лажним писањем бечке штампе и њеног тенденциозног извртања. Дослед афера Канне. Наш народ каже: У лажи су кратке ноге. И одиста сва је лажна кампања те штампе раскринкана, а успјеха није било нити ће га бити. Дана је већ, на примјер, име Pressa ситионим са ријечу лаж. Дакле, циљ свакако промашен. Тако и данас, лажи бечке штампе свак прима само као лажи, и никако друкчије. Истина се не да сакрити; може се забашурити за који дан, за коју недјељу, или чак годину, али најзад, истина изиђе на свијетло. И данас, без сумње моментално, бечка штампа почиње, међу ретцима, да признава надмоћност српске војске у овоме рату, и

толико је огрезла у лажи, да са највећом индиферентношћу сатјерује себе у лаж.

А зашто та штампа и пред најјаснијом истином лаже? — За то, јер мрзи све што је словенско!“

Срби непредобиви

Под овим насловом „Црвена Хрватска“ пише:

Пред нама су вијести које нам стижу са бојишта. Из њих се види да је српска војска и у овом другом балканском рату показала беспримјерна јунаштва. Бугари су на свијем линијама, на цијеломе фронту потпуно потучени и натјерани у бијег, те за собом остављају богати плијен. Најглавније бугарске армије, вођене од најбољих стратега и генерала, Срби су пробили, растјерали и потукли.

Према најзадњем извјешћу, Срби имају у својим рукама све најбоље и најважније позиције у Македонији, а где су Бугари покушали да продру или већ били продри на старо српско територије, били су потиснути. На јужном македонском бојишту састале су се српска и грчка војска, затјеравши бугарску преко Струмице.

Досадашњим резултатом ратовање у Македонији било би скоро докочано, и не престане ли, продужиће се на стара територија.

Овај жалосни, грешни, братоубилачки рат, који Србија није никако хтјела, него јој је био наметнут грамзивом политиком сафистичких мегаломана и нелијепог напада, мучким и издајничким препадима, унио је у прилог истине доста свијетла. Сад се је најбоље доказало, колико су била лажна — на страну сву тенденциозност! — извјешћа бечке штампе о првом балканском рату, кад се је прећућавало сваку српску побједу, а чак се и кумановску битку онда означавало, као да је побједу допринијела бугарска помоћ. У погледу при српско-бугарском спору видјели смо ко је коме помогао, а сада опет видимо колико је врједила српска војска.

Ми ова поребања не чинимо радо; ми, понављамо, не одобравамо братоубилачки рат, па бисмо вољели говорити ни о побједиоцима ни о побјеђеним; али, кад је већ тај грех учињен, морамо истакнути оно што мора да се истакне, морамо освјетљавати истину, морамо служити правди, а особито кад неки настоје да лаж прикажу за истину, да кривицу бацају на праведника, и кад хоће да потамњују свијетлост и сјај, који се међутим ето не да потамњети“.

Српска и бугарска штампа

Да учинимо једно упоређење. Нека се води какви су Срби а какви Бугари. За то нам најбоље служи штампа, израз јавног мишљења.

Софисти „Дневник“ позива бугарске војнике да доврше дјело уништења свих бугарских сусједа и да се докопају не само бијеле Македоније, него и српских градова Врање, Пирота, Ниша, Зајчара и Љесковаца, док полуслужбени бугарски „Мир“ пише: „Српски је војник добар само за параде а не за рат; он се одмах уплаши и изгуби храброст прије него што се ангажује у борби у коју улази са предвјерењем да ће бити побјеђен“.

Док бугарски полуслужбени листови лудују, орган српске владе „Самоуправа“ пише овако: „Дубок, искрен бол обузима нас пред призором, који значе велику балканску а можда и словенску несрећу. До овога није требало доћи. Србија је учинила све, да не дође до чега је дошло. Ни једним гестом није вршећала Бугарску, чије комите испрва није ни кажњавала, како би чинила свака држава, него их је само пребацивала преко границе, чије позиције није уземниривала ни један пут, док је бугарска војска била у Тракији. Србија је Бугарској помагала гдје год је требало и ти Бугари сада мучки нападају Србе и изазивају рат. Посјекли су српске рањенике, поступајући горе него Турци и све то за што? — да за што? Бугарска је, последије успјешног рата без оспоравања с било које стране, требала да буде прва на Балкану да на њему води прву ријеч, да буде поштована и љубљена од сусједа а за све то имала је да буде само мало праведна према савезницима: да им допусти да задрже, што су крвавим жртвама сами освојили и што им треба да буду спокојни за свој државни опстанак и сигурност, али Бугарска и то није хтјела за вољу десетак хиљада километара, које и није она освојила, за неколико градова, насељених већином не Бугарима, него Грцима. Она је створила братоубилачки рат и придружила се ноторним непријатељима слободе Балкана и погрешној себичности Бугарске, Балкан је данас огрезнуо у крв, воде се страшне борбе, стотине хиљада вриједних ратара, умјесто да се врате кућама, због обијести софистичких политичара мораће да засију костима и залију крвљу пољане несрећне Македоније. Ко ту да не заплаче пред крвавим кајинским безумљем заслијењене Бугарске? А нама Србима, који смо искрено прешли преко свих старих спорова, који смо скупом крвљу синова и скуним жртвама и огромним напорима помагали стварање бугарске величине, како тек нама мора бити тешко, што смо вјеровали у братство и братски пољели таквог сусједа и његов народ, али велики и праведни Бог судиће свакоме по заслуги и нама и Бугарима.“

Црногорци у Македонији

Нарочити дописник „Сарајевске Ријечи“ из Скопља износи ову слику о нашој војсци у Македонији:

Најљепша је слика братска љубав између црногорске и српске војске. Синоћ дубоко у ноћ пролазили су храбри Црногорци Душановом Ђупријом. У ноћној помрчини ступаху ови јунаци нијемо као освјета а поносити као њихов горди Ловћен. Стигло је у Скопље и пошљедње одјељење њихове војске. Њихов дочек није могуће описати. Овај свечани час треба само осјетити. Загрљени србијански и црногорски војници, везани једном великом идејом, обилазе варош. Црногорци су по природи повучени и ћутљиви. Они с неким побожним страхопоштовањем улазе у Скопље и спремни су сваког часа да полете у свети бој са својом србијанском браћом. Из њихових очију сипају варнице и једва чекају судбоносни час, да српском народу осигурају за увијек тешке плодове једне надчовјечке борбе. Чудновати осјећаји обузимају Србиново срце, кад погледа уједињену србијанску и црногорску војску. Велика и племенита србијанска душа примила је на своје срце свога рођенога брата. Црногорци, као скромни горштаци не могу да се довољно надиве србијанској војсци и официма. Братски и загрљени шетају Србијанци и Црногорци као што ће загрљени да жртвују своје животе за српску мисао.

Нарочито упада у око јуначки стас кршних Црногораца. Међу њима има младих од 15 година и људи (у Црној Гори нема — старца) од 70 година. Њихови главни барјактар (отац му је својом руком посјекао Смаил агу Ченгића) има 70 година и човјек је необично младолук и јак. Разговарао сам се с многима од њих. Сви су они сретни и пресретни да је у прав њима пала у дно та срећа да помажу својој браћи на граници. С њима заповиједају србијански официри, а њима то необично годи. „Вала, волим их слушати, јер умију да заповиједају...“ казао ми је један с Тарабоша. Када кога запитате:

„Одакле си?

— Из Бара; Подгорице, из Србије!

Најбоље је окарактерисао братску љубав симпатични капетан црногорски г. Божовић, који је на заједничком банкету синоћ изговорио ове значајне ријечи: „Прије ћемо тући још једно Косово, него што дамо из наших руку Косово!“...

Интересантно је слушати њихове разговоре. Под шатором на обали ријеке Вардара, у њиховом логору сакупљени, расправљају о рату. Ужасна их помисао обузима, да можда неће доћи до рата. Одмах се њихово наборано чело намршнуло а ијесница се сама грчевито стеже. Кад их ја стадох увјеравати да ће бити рата, један ме чича загрлио и пољубио. У друштву са Србијанцима, од којих се никако не растављају они расправљају о снази Бугара, о рату, о јуришцу, о брзометним топовима и митраљезима. Нарочито им импонују српске митраљезе. Славно сам се насмјао када сам чуо где један каже: „Божја ти вјера код њих су и болови потковани, а ја ти љети идем бос...“ Гдје год их сретни Србијанци одмах им приступају, зову их у своје друштво и богато их чаште. Нарочито ми је упадо у око, да војници никако и не пију. Једва да сваки десети попије једну

„биру“ (пиво) ако га баш присилиш. Са тајанственим пијететом успијали су се на Душанов град, дотичали се зидина и скидајући капе и са страхопоштовањем шаптали један другом: цар Душанов град и нијемо упирају свој ледени поглед у оно суро стијење, дубоко замишљени. Међу њима се нарочито истичу „Американци“. Они су много слободнији и много отворенији од осталих.

Близу логора сакупљају се у гомиле, пјевају уз гусле и чекају заповијед. Њихов долазак као и бављење српске војске необично је деловало на овдашње бугараше, који су сасвим повучени. Нарочито ме је изненадило њихово одијело и обука. Није то више онај народни војник без униформе и без знака. Сваки има на себи ново војничко одијело, војничку капу, нови капут и добре опанке.

Румуни о Бугарима

Румунска штампа огорчено пише о Бугарској још прије него је дошло до рата. Она је криви да изазива и да је својом мегаломанијом створила од свих народа на Балкану крвну непријатељство. Румунска штампа о томе сасвијем правилно пресуђује.

Букурешки лист „Универсал“, који стоји у вези са румунском владом, донио је овај чланак:

„Политички положај на Балкану веома је заоштрен. Ову заоштреност изазвала је Бугарска, коју руководи болесно самољубље и сујета. Она не зна да се умјери и нема обзира. Пошљедња бугарска нота, која је упућена Русији прије неколико дана више је него неучтивост. Одлучна нога, коју је прије неколико дана румунска влада послала у Софију, можда ће мало расхладити Бугаре. Румунска ће војска одмах, чим избије нови балкански рат, унасти у Бугарску. О тој одлуци Румуније изјављене су све велике силе. Мобилизација румунске војске већ је довршена, а у току пошљедња 24 сата учиниће се пошљедње припреме. Наша влада очекује коначну одлуку Бугарске, која већ помало регерира. У случају, да Бугарска не попусти, него заведена уображењем и мегаломанијом, отпочне рат, Румунија ће без одуговлачења напасти Бугарску. То је свршена ствар, и изјављујемо поново да је све учињено за брзу мобилизацију.“

Владимир „Епока“ доноси овај чланак: „Нетактичном нотом Бугарске, упућеном Русији, ова је моћна држава, којој има Бугарска да захвали што постоји, огорчена. Тврдоглавство и безграничне тежње Бугарске не могу више да задрже Румунију у резерви, и ако је у пошљедњем рату остала неутрална. Ми не можемо да поднесемо превелику Бугарску. Ми не можемо трпети да Бугарска мегаломанија поново наруши мир. Стога су краљевска влада и јавно мњење одлучили једнодушно, да Румунија нападне Бугарску оружаном силом. Први, трећи и пети војни кор, спреми су, да се у свјетом грмљави стазе на рату ногу. У случају рата захватиће садашња влада, па ће се образовати коалициона влада из све три странке.“

Независни „Адеверул“ нада се, да ће пошљедња румунска нота Бугаре уразумјети (слаба је то нада била), јер у Софији сада знају, да ће и Румунија судјеловати у новом рату на Балкану и да ће помагати Србију. „Ако мегаломани у Софији ипак хоће рата, онда ће сасвим у пропастити земљу, која је осиромашила због рата против Турске, кољера и земљотреса. Политичари у Софији су својом мегаломанијом створили од свих народа на Балкану крвну непријатељство Бугарској. Сада је и Румунија окренула фронт против ненаситог рушиоца мира. Наша је војска спремна за борбу и чека знак за упад у Бугарску. Изгледа нам, да је и Русија изгубила стрпљење, јер су руске ратне лађе: четири оклопњаке, двије мале крстарице, 16 торпедских чамаца и четири подводна чамаца са пуном паром изашла из пристаништа у Одеси и виђају се око Варне и Бургаса.“

Бечка штампа

Као и у свему, бугарски државници у почетку рата нијесу пропустили прилику, а да не фалсификују позитивне чињенице и да шаљу лажне изјављтаје. Ти њихови изјављтаји о некаким побједама, које нијесу никад имали, преплављивали су цео свијет. Наши непријатељи су их лакоко грабили и трубили на св глас, разносећи побједе бугарског оружја, те је јавно европско мишљење било страховито обманљиво. Томе, на жалост, насједоше и многи словенски листови.

Али то не потраја дуго. „У лажу су кратке ноге“. Херојски подвизи савезничке војске ућуткаше бугарске разметљивце и њихове пријатеље. У Софији умукосе и њиховим пријатељима ништа друго не остаде, него да изађу с истином на сриједу, да признају право стање ствари и да се сломљених нада и тешка срца помире са судбином.

Бечки листови у томе су погледу предвиђали. Нијесу им могли стварно да помогну, али зато су за њихов рачун необуздано и дрско лагали. Али, на њихову велику жалост и грдну срамоту, најзад морадоше и они да изађу с истином на сриједу. Не да се свијет вући за нос. Истина побјеђује и она је најзад продрла. Испоставило се, да су бугарске побједе лажне и да савезници побједе носе.

Колико до јуче бечки листови урликали су од весеља и задовољства износећи лажно бугарске побједе, ликујући што њихови пријатељи побјеђују и ликујући над нама савезницима крокодилске сузе и оплакујући пропаст нашу.

Сад су принуђени да признају напредак наше војске и њену неоспорну надмоћност, сад ређају савезничке побједе и скрушено признају да је бугарска војска у срце погођена. То их пече, то их боли и они већ страхују за зао удес бугарске војске и прибојавају се да Срби не уђу у Софију, јер су начисто с тим пошто су се Срби примакли Велбужду.

Лагали су безобзирно и необуздано. Сад више не могу, јер догађаји им избише из руку и то срамно оружје и они морају да се помире са злом судбином да лижу оно што су још колико јуче пљували. До јуче су подијељивали српску војску, уздизали су Бугаре и док су Србе блатом каљали, Бугаре су величали. Сад су им догађаји уздрмали вјеру у снагу бугарске војске и бечка штампа сад много другачије пише него раније.

Кажемо ми, праведна ствар мора да побједи.

Гомиле неистина

Од како тече рат, из бугарских извора потекле су гомиле неистина. Бугарска војска у Македонији љуто страда, а из Софије се прича о бугарским тобожњим успесима! У томе тако далеко иду, да су надмашили чак и цариградске вијести у почетку прошлог рата. Бугари напали, а огласили да су Срби нападали! Срби их одбили, а они оглашују како су српски напад задржали! Бугари измислили да су их Срби и овдје и ондје напали, па онда оглашују како су те и те главне позиције остале и даље у њиховој власти! И тако у недоглед...

И док су Срби пустили на бојиште стране кореспонденте и пружили им прилику да прате развој овог крвавог рата, докле Бугари ни једног новинара из Софије није ни пуштају, а у то време над њима својом цензуром праву тортуру. Тако чак ни домаћи њихови листови не смију да изјаве број рањеника, нити да писну ма што ван онога што им се да. А пренос рањеника врши се у највећој тишини и одређене су необично строге мјере да се не би ко из публике приближио рањеницима.

Фалсификујући факта, Бугари су толико забраздили, да су их већ и страни листови у подсмех узели. „Zeit“ их је нпр. ухватно у лажи и оглашава, да велика битка на Овчјем Пољу, на којој су Бугари одијели побједу, није ни била! Дакле нови Лиле Бургас!

А шта тек да се рече о глупим измишљотинама како су јуришали на Зајечар, Србе потиснули од Ниша и марширају у Крагујевац; да је генерал Ковачев освојио Врање; да је угрожена у Србији доња долина Мораве; да су раставили српску од грчке војске; да предстоји опсада Пирота; да је у Србији нестало муниције и да је остала без новца и т. д.

Али највећла су се обрुकали са тимочком дивизијом. Као што се зна, Бугари су јавили, а Кореспондент Биро је казао да је бугарски посланик у Београду Тошев добио службен изјављтај од владе, да је тимочка дивизија страховито поражена. Рекоше да је заробљено 4000 српских војника, да је силан број убијених и да је цијела ова српска дивизија уништена.

Како је овој гадној измишљотини дан службен карактер, то јој је поклоњена и вјера. „Нова Сл. Преса“, познати србско-ждрерски лист из Беча, толико се овим била одушевила, да је Србији у уводном чланку написала некролог и крокодилске сузе пролила за уништеном тимочком дивизијом, оглашујући пропаст Србије!

А шта је било од тога у ствари. Ево аутентичне вијести под потписом г. Н. Пашића, председника министарства у Србији:

Тимочку дивизију Бугари су били изненадили и потиснути, када је морала да остави на ранијој позицији и једну батерију. Заузев бољи положај, трупе су се одмах сабрале, извршиле противнапад, повратиле своје позиције и Бугаре пребациле преко Вардара. Дивизија је остала неповријеђена.

А да је вијест Бугарске Телеграфске Агенције о уништењу тимочке дивизије лажан, доказ је још и то што је тимочка дивизија баш та, која је 24. јуна преотела од Бугара Криволак и толиком жештином навалила на Бугаре, да су се да-ри у бијег.

Овдје још додајемо, да је тимочка дивизија била у рату с Турском с Подунавцима под Једреном и да је њена главна заслуга што је Једрене пало Бугарима у руке! Тако се Бугари одуђују храбрим Тимочанима, добротворима својим!

Војни положај Србије

Да се војни положај Србије мора сматрати да је дозвољан поред осталих непобитних чињеница, говори и то, што се о томе изражавају страни војни стручњаци.

Сртани војни стручњаци најлакшавије се изјављивају о војном положају Србије.

Дописник бечког листа „Zeit“-а разговарао се с једним страним војним аташеом, који прати рат из непосредне близине и он се изјаснио врло лакшава о војном положају Србије и о операцијама српске војске. Истакао је, да Срби изводе своја кретања највећом брзином и лакошћу, а уз то врло спретно и смисљено, док је ток бугарских операција врло спор, а везе им не ваљају.

Го је мишљење поткријепио и један одлични дипломат тројног савеза, који је признао да је војни положај Србије дозвољан и уз то се наругао бечким листовима што глупо насиђају вијестима из софиских листова, јер су оне очигледан блеф!

Југословенство и Бугари

Словеначки лист „Дан“ под овим насловом доноси чланак, у коме изјави државне Југословенства према Бугарима у овоме рату. У чланку се прво констатују како су Срби Југословени, а Бугари су само по језику, јер им крв није чисто словенска, него монголско-словенска, мјешавина, а затим се истиче како су се Југословени ставили потпуно на страну Срба, увиђајући да је на њиховој страни правда. Северни Словени, посебно Чеси, у опште осуђују овај рат и криве подједнако због њега и Бугаре и Србе. На страни Србије је сав Словенски Југ пошто су Срби у праву, а уз то Бугарима симпатишу Нјемци, који као наши смртни непријатељи желе да буде моћна Бугарска без словенске свијести, а Бугари стварно неће ни да чују о Југословенству.

Послије тога се у овом чланку нарочито истиче како би побједа Бугара значила у потпуном смислу пораз Јужног Словенства, те се још и зато Југословени мору ставити на страну Срба, који се боре за Југословенство.

Али, вели се, кад је рат већ ту, онда морају Југословени желити да борба Срба буде крунисана успесом и да наша југословенска праведна ствар побједи, да Срби који вођу за Југословенство, потпису бугарске претензије у њихове право меће и да их присије да рачунају Југословенство као мјешовити фактор, који неће дозволити да се понижава од Нјемаца и оних, који су само нјемачко оруђе.

Што се тиче држања Чеха, који се не стављају на страну ни једних ни других, у овом се чланку то правда тиме што се Чеси не смију да замјере, пошто су подједнако обавезни и једни другима и на њих упућени, а особито што су својим капиталима ангажовани и у Србији и у Бугарској. Дакле по сриједи је чисто рачунска ствар.

За Словенце је, вели се даље у овом чланку, Словенски Југ њихова велика југословенска домовина, али то Бугарска није не само за то што Бугари у себи имају одвише монголске крви, него и за то што они југословенски не осјећају и не мисле.

У томе погледу је међу Словенцима једнодушност. Зато је прошаву Бугарске сав Словенски Југ, јер солидарност Словенаца, Хрвата и Срба је солидарност расе и сваки њихов непријатељ мора с њима рачунати, па био он Нјемац, Талијан, Мађар или — Бугарин.

Бугари и њихови рањеници

Још у првом рату с Турском сви страни дописници и санитетске мисије констатовали су не само биједно и жалосно уређење бугарског војног санитета, но и њихово нечовјечно, дивљачко поступање са својим рођеним рањеницима. Оно, што се није могло видјети ни код Турака, испуљавали су ови своје тешке рањенике бацали су у кола и превозили их као дрва тако, да су се они, који су били на дну кола, угушивали под теретом рањеника бачених врх њих.

И сад у овом рату они са својим рањеницима ништа боље не поступају. Кад год их савезници потисну, они собом поведу лакше рањенике који могући. Остатак остављају за собом и на главе на њих не осврћу.

Било је безброј случајева да су српски болничари послје три дана налазили бугарске рањенике гладне, жедне и умрљане.

Срби, којима су Бугари рањенике звјерски убијали, принуђени су сад да се старају и за бугарске рањенике.

Како у Србији има до сада око 15.000 рањених војника, а уз то оскудијевају у довољном броју љекара, локала и др. то је Бугарима ставила до знања, да узму своје рањенике и да их лијече. Бугари су одбили да њима своје рањенике, дижући сасвијем руке од њих.

Београд је пун рањеника. Сва државна надлештва, Н. Позориште, неке фабрике и хотели претворени су у болнице, које су већ препуне. Исто тако је и у унутрашњости Србије, као год и по болницама у новоослобођеним крајевима. И сад крај толиког великог броја својих рањеника Срби се морају да брину и за бугарске рањенике! Е па догле а куда ћеш више?

Бугари признају напад

Полуслужбени бугарски „Мир“, говорећи о овом рату, излази с овим признањем:

„Бугари нијесу више могли да трпе да Срби и Грци држе она земљишта на које Бугарска полаже право. Како ни једна ни друга земља нијесу хтјеле добровољно то да учине, то се морало да прибјегне методама, које у својим крајностима имају успјеха. 16. о. м. прочитано је бугарској војсци писмена наредба, да имају да нападну на Србе и Грке. Та је наредба већ извршена...!“

А има, на жалост, још словенских, па чак и југословенских листова, који се праве невјешти о томе ко је довео до рата!

Да их чујемо сад. Тек неће полуслужбени бугарски лист утјеривати у лаж!

Положај на бојишту

Ситуација је потпуно чиста. Она говори у прилог нама, савезницима. Главне операције на вардарском бојишту свршене су. Бугарски је мучки напад одбијен. Бугари су потиснути и најзад потучени. Српска и грчка војска, здружене, кад их је прејурила преко Струмице и у планине сабила, да су онеспособљени и безопасни, почела је Македонију да тријебе од злочинаца т. зв. бугарских комитета.

Срби су систематски наступали према Бугарима и потисли их од ушћа Тимока, па све, помоћу Грка, до Егејског Мора. Према томе здружене савезничке војске могле би да уђу у стару бугарску границу и да наступају даље. До тога, изгледа, неће доћи, пошто се Бугарска директно побједницима обратила за мир.

Енглески лист о рату

Енглески лист „Дели Мељ“ овако пише о рату:

„Бугари су учинили велику погрешку кад су спорно питање са Србијом и Грчком хтјели ријешити задавањем изненадног и неочекиваног удара српској и грчкој војсци. Шта више, ако вијести нијесу сасвијем погрешне, а до сада су српски изјављтаји били потврђени фактима — бугарска је војска претрпјела несумњив пораз. Садашњи рат у главном је изазван надутошћу и превеликим захтјевима владе краља Фердинанда.“

Затим наставља:

„Вјероватно, исти је морао бити тучен да би се обезбиједила балканска равнотежа. Али сад, кад изгледа да је то успостављено, била би лудост и зло да се исти и даље продужи.“

Као што се види, цијелом свијету јасно је, да је Бугарска изазвала рат, да је, кривицом њеном морало до њега доћи и да су савезници побједници, само то још није јасно неким жалосним словенским листовима, који се праве невјешти и окривљују и Србе тамо на Бугаре. Што је још најжалосније међу тим листовима налази се и један лист у Далмацији, који је нас једнако увјеравао о својим симпатијама.

Ако нијесу нарочити обзирати по сриједи, онда не знамо шта је кад се непобитне чињенице изврћу и кад се хоће необавијештени свијет да завара.

Становиште Хрвата

Сви напредни Југословени неоспорно су на страну нашу у овом рату с Бугарском. Они тачно процјењују крваве догађаје на Балкану и имају врло правилно гледиште.

То се види и из једног чланка, које је донио „Riečki Novi List“. У томе чланку излаже се кратким потезима српско-бугарски спор и износи се становиште Хрвата. Истиче се оправданост српског становишта са политичко економске стране. Србија је упућена на Солун, он јој је једини излаз на море и зато Србија мора да има солунску жељезничку пругу и да се граничи са Грчком. Разлози, који вођу противу бугарске хегемоније а у прилог равнотеже на Балкану, јасни су. Зато Хрвати треба отворено да поруче Бугарима да вардарска долина треба да припадне Србији. Словенски елемент у Македонији одaje већу близину српско-хрватској нацији, него другој. Вардарска долина — Македонија — је и по историји и етнографским основама и траговима наше културе област која припада српско-хрватском национализму. Бугарска није дозвољила

да се природним путем овај процес ријеша, него је изабрала грубу силу. Ишла је на то да ослаби Србију, пошто остварење југословенских националних циљева значи слом егистичних и мегаломанских прохтева Бугарске. Зато су Хрвати у овом рату ангажовани као што би био ангажован сваки онај над киме се вршила вивисекција. Бугарска по свима постојимца своје спољне политике и по свима еманацијама о својој *несловенству*, над би случајно побједила, довела би у питање не само слободу Балкана, него би створила такву политичку констелацију, која би омогућавала уметавање Јужних Словена, а онемогућила остварење југословенских националних циљева. Зато Хрвати ниједног часа не смију сумњати, да је мучки бугарски напад на Србију издаја према Јужном Словенству. Бугарска, дижући руку на Србију, дигла је и на Јужно Словенство. Мучки напад Бугарске, диригован непријатељском руком, не погађа само Србију, него све Србо-Хрвате, све Југословене. И онда завршава овим ријечима: „Татарски елемент удружен језуском перфидијом извесних германских кругова, кренуо се да сломи чисту југословенску мисао оличену у Србији. Сретан исход рата по Србију значи побједу југословенске националне идеје над комбинаваним непријатељем. Разумљиво је дакле, што ми Хрвати као и Срби у овом рату упирамо свој поглед у непобједиву српску војску.“

Под овим чланком потписан је Милан Б. Мисли се, да је то Милан Беговић, познати хрватски књижевник и драматург.

Југословени и рат

„Сидславине Ревн“ што излази у Бечу истиче, да јужни Словени у Аустро-Угарској жале, што је дошло до новог рата на Балкану. Вели: Ма ко био побједилац, словенска ће ствар страдати. Симпатије Јужних Словена у Аустро-Угарској овом су приликом на страни Срба, јер не само што осуђују бугарску надутост и халапљивост, него осјећају, да је удар, који је намијењен Србима, управо уперен против свих Јужних Словена. Истина је, да је самосвијест Јужних Словена у Аустро-Угарској ојачала баш послје српских побједа на Балкану, јер је она снага, коју је показала Србија подигла значај Јужних Словена у Аустро-Угарској. Срби, Хрвати и Словени чине ужу југословенску заједницу. Нови рат удара Србе у државном и политичком погледу, а све остале Јужне Словене са националног гледишта. Ако Србија подлегне, биће национална штета свих Јужних Словена огромна, јер није искључено, да ће се у том случају с њима поступати као и прије, пошто би поразом Србије нестало за Беч „српске опасности“. Са тог гледишта осуђују бугарску политику сви Јужни Словени у Аустро-Угарској једнодушно, а криво им је, што су се бугарски политичари неповољно изражавали о Словенству. Бугари су починили издајство, јер су вољни Румунима да уступе велико парче земљишта, док својој словенској браћи и друговима у рату хоће да отму земље, које су заузели уз најкрвавије жртве. Јужни Словени не желе пораз Бугара, али још мање желе побједу политике бугарских државника, који се налазе на страницима.

За кога смо

Под овим насловом „Riječki Novi List“ износи ово:

„Свакога Славени боли, грдно боли овај српско-бугарски рат, па боли и наше хрватске приморце. Ишчекују се вјести са ратишта, али нема оне радости, онг ентузијазма, кад су стизали они славни брзојави са Балкана. Све је некако забринутост, да и кад се развесели на побједоносну вјест, опет то весеље нешто тишти...“

Осим можда ту и тамо који франковац и клерикалац, којих је овдје врло мало, што симпатизује за Бугаре, сви су наши приморци у овоме рату лостом за Србе. Сви дају право Србији, што се брани од засједничког напада Бугара и од претензија њихових, које би Србију, ако би се испуниле, довеле у горњи положај на Балкану, него ли је била прије рата са Турском. То би јој била бугарска хвала за Једрене!

Неки дан смо слушали разлагање једнога нашег Хрвата, који, преоинтересан послом, нема времена да се бави политиком:

— У просуђивању политичких прилика за нас Славене — говорио је он — имам ја једну бусулу, која ме ориентира и која ме није никада преварила. Ја се само на њу ослањам, па даље не треба да главе разбијам. То је бечка „Neue Freie Presse“. Ја сам против онога за кога је она; што она заговара, то је неславенско за све Славене, а нарочито за нас Хрвате, ненародно, туђе, штетно. А она је душом и тијелом на страни Бугара. Ерго!...

Овај наш честити трговац је изабрао збиља непогрешиву бусулу. Да и не би знали све велике разлоге који тако логички вођу за становиште Србије, Србија за нас Хрвате мора збиља имати право, чим јој „Neue Freie Presse“ даје криво.“

Услови за мир

Као што с приватне стране из Биограда јављају, држи се, да ће савезници тражити од Бугарске Македонију до Струме с цијелом струмском долином, а евентуално и Кавалу.

Буде ли Бугарска пристала да се врати у савез на новој консолидированој и чврстој бази, можда ће се савезници задовољити мањом добићу: земљиштем између Вардара и Струме.

Српско-грчка граница ићи ће од јужног дијела Охридског Језера на Лерин и Дојран до Демир-Хисара више Сереза.

Да ли је све ово тачно, у питању је.

Најновије

Из Биограда нам јављају ове верзије: Успостави ли се и консолидује балкански савез, Румунска ће свакако приступити њему.

Србија и Грчка нипошто неће да обуставе непријатељства све до год се не потпише мир. Потпис прелиминара очекује се у току ове недеље.

Увјеравају да је Румунској задатак да убрза одлуку Бугарске за мир и за прихватање услова од савезних држава. У томе погледу, кажу, Румунија је потпуно споразумна са Србијом. Ако се Бугарска буде колебала, румунска војска ће поћи и на Софију.

Састанак

У резервној болници, смјештој у палилулској школи у Биограду, десно се овај дирљив приказ:

При смјештању рањеника један рањени бугарски војник прича како су их натјерали у рат и да су преко воље ушли у рат с браћом.

У томе унесе једног тешког рањеног српског војника. На грудима му бугарска медаља за храброст.

Чим га бугарски војник угледа, рашири руке и бризну у плач:

— Леде! Братко, ти ли си? Зар овдје да те нађем?

Познали су се. Обоје су се борили под Једреном. Састанак њихов био је дирљив и свима присутнима натјерао је сузе на очи.

Рањени Црногорац

У Биоград пренесен у болницу први рањени Црногорац. Око њега се сви окупили и запиткују га. Бомба му одијела ногу, али он је присебан и пуц снаге.

Вели им:

— Није ми жа' ноге. Жа' ми је што од њиховијех кад не нападосмо нико не оста да приповиједа својојима у Софији како Црногорци рате!

„Отуд иде силна војска...“

Један новинар пише са обале Брегалнице:

Понешто сам већ писао о црногорској војсци, која је дошла браћи у помоћ. Толико су се журили да не закасне, да су за четири сата превалили 36 километара. Девет километара на сат! Ишли су као на јуриш!

Питао сам једнога: Јеси вам тешко што сте оставили куће? А он рече: Које год је жао што је оставио кућу, не видио је да Бог да! Ми нијесмо жељели ови рат, али кад су Бугари небраћа, нека виде како ће брат брату да помогне!

Кад су улазили у жељезничке вагоне и то товорне, ускакали су у њих и ако је простор вишак. На путу стално пјевају. Када не пјевају „Онама, онама...“, они пјевају:

„Отуд иде силна војска,
Силна војска црногорска...“

Разбијено корито

— „Руско Слово“ о срамној улози Бугарској —

Час одмазде дошао је рапије него што се могло и очекивати. Дволична и разуздана политика бугарске владе претријела је у тецају једне недеље страхан крах. Узаман призивају у Софији у помоћ искрене пријатеље Бугарске, које су Бугари пожурили, да их за један мјесец изгубе.

Сада су у току такве струје бугарских националиста и такве смјеле замисли, да се просто човек мора чудити.

Као што се показало, иза лијених фраза ослобођења македонских Бугара и уједињења цијеле бугарске нације у једну политичку целину, крије су се сасвим друге реалне намјере. Стране новине допијеле су вјести, да пекакви арбански кругови (очигледно падахнути из Софије) истичу кандидатуру за арбански пријестол принца Ђирила, другог сина цара Фердинанда. Још су важнији они тајни преговори, које је Бугарска водила с Аустријом с циљем да се докопа изласка и на Јадранско Море. При дефинитивном уређењу арбанског питања Бугарска је мислила да изађе с предлогом о подизању жељезничке пруге Охрид—Јадранско Море с трговачким пристаништем које би Бугарској припадало. Ако је за Србију, која је потпуно одијељена од мора, излаз на Јадранско Море макар само у трговачком погледу питање живота и смрти, то је за Бугарску, која ће сада ра-

сполагати са два пристаништа на два мора, на Црном и Јејејском Мору, излаз на треће море само сувишна раскош. Међутим заузимањем Македоније, особито вардарској дијела, чинило се софиском кабинету необично подесно да има границу са Арбанијом. Велика Бугарска заједно са васалном Арбанијом, на чијем би пријестолу сједио један бугарски принц, простирале би се на тај начин од Црног до Јадранског и Јејејског Мора до Дунава. Извесно овакви грандиозни планови не могу се остварити силама једне Бугарске без активног учешћа Аустрије. Ево зашто је софиски кабинет почео пошљедних мјесечи да показује необичну ујурбаност у Бечу. Велика Бугарска без сваке сумње пружила би веће службе двојној монархији. Србија би била одијељена од Јејејског Мора, а трговачки излаз на Јадранско Море био би за вазда затворен аустријском флотом и спречаван Арбанијом, која би шљедовала увијек савјетима софиских и бечких лидера. Србија и Румунија, по плану оптроумних дунавских Уликса, имала би се наћи у гвозденим обручима између Аустрије и Бугарске. Хабсбуршка монархија била би за свагда ослобођена брига на својој јужној граници и Мађари би могли мирно продужити своја насиља над Румунима у Трансилванији и Србима у Хрватској. У перспективи, ако и врло далекој, оцртавана би се подјела Србије између Аустрије и Бугарске, у чему би Бугарска добила већи дио Старе Србије а тако исто нишких и пиротски округ, који су по мишљењу бугарских националиста насељени Бугарима а не Србима. Помоћу Србије и Грчке и узгредној помоћи Русије Бугарска се ослободила Турске а затим с благословом Аустрије Бугарска се требала ослободити њених неудобних и непотребних савезника. И од једном све је отишло у прашину и бугарски шовинисти пађоше разбијено корито. Изаћи на крај са Србијом и Грчком показало се да није тако лака ствар и горда обећања генерала Савова, да за пет дана по објави рата уће као побједилац у Биоград и Атини, претворило се у страх, да ли ће се одржати Софија. Појава Румуније и пријетње турске ставили су Бугаре одједном у положај прастрављеног звијера, који почиње да се грчевито копца сад на једну сад на другу страну.

16. јуна била је бугарској војсци раздана наредба, да се изненада нападну савезници а 21. јуна бугарска влада предлаже биоградском и атинском кабинету обустављање војних операција и обећава великодушни опроштај, ако Срби и Грци збоправе своје побједе и пристану на увођење алогласног кодоминиума, истакавши у исто вријеме у Солуну бугарску заставу с војним почастима. Незадовољавајући се овом шалом, једва која скрива немоћно очајење, г. Данев пита петроградски кабинет, да ли Русија пристаје да заустави Србију и Грчку од рата, али да Русија у исто вријеме гарантује Бугарској неспорну зону. С највећом бесидношћу бугарски политичари дан два прије постављају Русији услове, а хоће сада да Русија за њих издваци кестеље из надре. Али врхунац трагичности представљају извјештаји о томе, да се цар Фердинанд обрати молбом на Црногорског Краља, свога савезника, ради посредништва, коме је недавно цар бугарски у одговор на молбу о скадарском питању послао сухи одговор, да се подчини Аустрији. Претјерани националисти и политичари са својим оријенталским манирима довели су Бугарску до нечувених унижења. Побјеђена Турска сад с кашњу позива Бугаре да очисте обале Мраморног Мора, а бугарска влада, да би умилостивила љуту Турску, пожурила се, да се одрекне ратне оштете, коју је она тих дана требала по сваку цијену. Бугари прије једног мјесеча бунили су се због уступања једне саме Салистрије а данас су готови да поклоне Румунији широк појас бугарске земље од Туртукаја до Балчика и да цусте Румуне чак и до Варне. Бугарска није хтјела да учини ништа у корист савезне Србије у спорној територији, гдје је македонско-словенско племе, а овамо даје 200.000 чистих Бугара Румунији.

Највеће понижење бугарског имена су нечувена звјерства, која су Бугари починили одступајући пред Грцима а над женама, старцима и дјецом. Грцима поступају њихови у Нигриги више су нашкочили Бугарској у јавном мњењу Европе, него сви поразни њених генерала. Руско друштво неће да у свему криве многонаћени бугарски народ, чије

несреће обустављају крв у грцима магере — ослободитељице. Ситуација се може још спасети ако Бугарска пација учини један духовни преокрет и увиди своју судбину, која баца цијело племе у врглог биједи и невоље.

Каванска политика

— „Zeit“ о политичкој ситуацији —

Вјести, које су јуче приспјеле о војним неуспјесима Бугарске у рату против Србије, Црне Горе и Грчке, поразно су дјеловале на наша официјална мјеста. Крајњи исход бојева на Балкану не може се према овим вјестима још предвидјети. Али и поред тога ови су бојеви један мemento, да је и овог пута могло бити друкчије него што су то канцители нашег министарства иностраних дјела предвиђали. На Балкану је била још пред други балкански рат као свршена ствар, да ће Бугари побједити. Не, ово је савим благо речено: да ће Бугари Србе уништити. Тада ће се основати Велика Бугарска, која ће бити јача од Србије, Црне Горе и Грчке укупно. Ова ће се Велика Бугарска помирити са Румунијом, којој ће се дати, мјесто бугарске линије Туртукај — Балчик, сјев.-источни угао Србије у којем су насељени Румуни, што је за Румунију и драгоцјеније. Србија неће више имати иза поновног рата толико отпорне снаге, да се томе успротиви, него ће бити у сваком погледу ослабљена. Ми ћемо тада имати за савезнике двије најаче балканске државе, Бугарску и Румунију, и Срби неће смјети писнути, јер ће им се и још који дио од и онако мале Србије отргнути.

Овако су на Балкану фантазирали и побједоносно очекивали други балкански рат. С тога су јучерашње вјести о успјесима српско-грчким и проузроковале у круговима наше спољне политике неугодно изненађење. Да, колико би љепше било, да се то могло наслућивати. Тада се и не би дозволио Тисин говор, којим он једва скривеним ријечима позиваше балканске државе, да своје спорове ријеше оружјем а не арбитражом. Сада би се радије дало да цар руски пресуди, који би код оба народа произвео незадовољство, јер не би ничијим аспирацијама потпуно задовољио. С великом вјероватношћу дао би цар Бугарској, која је са спретно зна лавирати између Аустрије и Русије, већи дио него Србији, која је сасвим на пријатељство Русије упућена или бар тако изгледа. Напротив, ако рат за Србе и даље буде повољан, може се догодити, да Бугарска од турског плућена мање добија него што су јој Срби прије балканског рата били вољни признати, а да Србија више добије него је пред овај братоубилачки рат захтијевала.

А Румунија? Побједоносна Србија не може Румунији сад на Балкану јрвинство предузети што би побједоносна Бугарска могла учинити, те би врло природно било, да се удружи Румунија са Србијом, којој је привјенство дала, те ће Румунија тада за нас бити потпуно изгубљена за вазда, и ми ћемо остати на Балкану сами с Бугарском тако, да се неће моћи сматрати фантазија Балканаца довољна да може одржати равнотежу против Србије и Румуније.

Непоправљиво почињава наша дипломатија увијек исте погрешке. Пред почетком првог балканског рата наша је дипломатија чврсто као гром рачунала само с могућношћу побједе Турске — па се преварила у рачуну. Исто тако је она рачунала у другом балканском рату на могућност побједе Бугара; и што ће се догодити ако се и овог пута превари у рачуну?

Карактерика државника је да све могућности прозре, а његова вјештина састоји се у томе, да се у неповољном за њега случају умије снаћи. Бизмарк је био увијек готов за једну и за другу могућност. Гроф Берхтолд напротив сања — не може се рећи „рачуни“ — само о случају за њега повољном. И пошто се у свијету мјесто једно увијек скоро друго догађа, то и он насиједа догађајима. Тако се једноставно и неодговорно може политика у кавани водити, али то се не смије на једном одговорном мјесту једног министра спољних послова, који мора бити државник а не царско-краљевски кавански политичар.

Телеграфски извјештаји

Напад на стару границу

Биоград, 1. јула

Ноћашње вјести из Скопља јављају да је јучер у јутро један бугарски одред покушао напад код Зајечара на линији Рајков Савјет, Вршка Чука. Борба се водила између предстража а почела је око

поноћи. Чим је ступила у акцију српска артиљерија, Бугари су сузбијени и побјегли. Конац борбе био је око два сата. (Б. Пресби́ро).

Бугарска звјерства

Биоград, 1. јула

Јучер су руски и француски консул у Скопљу посјетили болницу да се на очи увјере о жртвама бугарских звјерстава. Све ове жртве пале су пригодном мучкога ноћног напада Бугара на цијелом фронту и приликом привременога повлачења српских предстража на Брегалници и Злетевској Ријеци. Сви ти војници, рањени у борби, мртвачени су послје од Бугара. Руски консул лично је разговарао са сваким војником. Каплар Сава Богдановић причао је: „Мене су Бугари на предстражи на Брегалници ранили, заробили и држали везана, а пред мрак стали испитавати о положају и јачини трупа. Да би ме наморали да говорим, одсјекли су ми једно ухо!! У страху да ме не муче даље викао сам: убите ме ништа не знам; ја сам се за вас борио код Једрена! Они су се смијали и ништа ми није помогло“. Љекар је овоме војнику скинуо завоје и показао консулима звјерски унакажену главу. Два војника, Милутин Николић и Радован Крајчиновић, прободени су бајонетима, један на девет, други на седам мјеста. Сава Ракић из шестог пука обамро је од рана, јер су му Бугари, кад је лежао рањен у ноге од шрапнела, по наредби команданта 12 бугарског пука потпуковника Тилова просвирали куглу кроз уста, разбили лијеву вилицу и преломили ребра!! Оба консула извијестили су своје владе о виђеном. — Према извјештајима из Штипа, утврђује се да су трупе треће српске армије нашле на бојишту много српских војника онакажених. Један војник лежао је затрпан камењем и одсјечене главе, која није нађена. Други је са свим скинуте коже са лица, а један је тешко рањен нађен ископаних очију!! Један је испечен на ватри. На положају између карауле Соба и Топлике нађено је много војника ископаних очију, одсјеченог носа, устију расјечених до ушију, трбуха распорена и избачене утробе. По извјештају другог пука, избодени су прве ноћи борбе ножевима на много мјеста сви пали рањеници, преко којих су прелазиле бугарске трупе!! Много рањеника су Бугари и када се повлачили ударили ногом или кундаком у главу. Српске трупе, повратив се на положаје, нашле су расјечене главе и избодена рањена поручника Мистовића, наредника Лакетића више каплара и много редова. Послије борбе на коти 650 нађено је много рањеника дотучених ножевима послје борбе. Код 16 пука примјеђено је да бугарски комите притрчавају и ножевима убијају српске рањенике.

Код Криволака су Бугари починили страховите злочине: нађено је изнакажених не само војника, него сељака и сељакиња, попаљене су куће и разваљене. — Код Књажевца нађено је поубијаних 5 старца и дјеце и жена, порушени мостови и искварени друмови. Нађена је хрпа старца унакажених, а што је најгрозније силовано је много жена и преко сто дјеце тако, да су до сада умрле од тога шездесет дјевојчица!! — У Књажевцу су стигли страни новинари и представници санитарних мисија да се о бугарским звјерствима увјере. Жртве су фотографирале код Криволака. Нађено је војника пребијених и унакажених. Скупив све податке, биће обавијештене све велесиле и цијела европска јавност о недјелима Буга-

ра. Очито је била намјера Бугара да оваквим звјерствима запрепасте непријатеља и поплаше становништво, чија би паника имала да пријеђе на војску. У томе нијесу успјели, али каком злочинствима као и спјели у својим мучким осветама и крвоључним злочинствима као и уништавањем вароши и убијањем становништва кад се повлачили, како је било на граници Србије и на фронту грчком, да изгубе право на обзире и повјерење у сигурност становништва под њиховом управом, због чага ће савезници и Европа морати тражити нарочите гаранције од Бугара за страно становништво, које ће њима остати, а савезници ће тражити да ништа или што мање једноплеменика остане под Бугарском. (Б. Пресби́ро)

Састанак Пашића и Веницелоса

Атина, 1. јула

Говори се, да ће се Веницелос састати са Пашићем у Нишу. (А. А.)

Склапање мира

Атина, 2. јула

„Естиа“ тврди да савезници неће прихватити никакав начин прекида непријатељстава и неодложно ће само онда потписати прелиминаре мира на бојном пољу, кад Бугарска буде усвојила њихова потраживања, која ће посредством велесила сазнати кроз два три дана, пошто су велесиле услышиле молбу Бугарске за интервенцију. Услови неће бити исти као прије. — Тотокис ће вечерас отпутовати у главни стан у Дорјан, да изложи Краљу утиске, које је добио приликом посјете разних европских дворова. (А. А.)

Грци у Драми, Доксато спаљен

Атина, 2. јула

Послије жестоког боја Грци освојише Дразу. Бугари бјежећи спаљиху Доксато, пошто су претходно искасапили 500 становника. (А. А.)

Грчки краљ и војска

Атина, 2. јула

Уочи битке код Кукуша Краљ је сазвао офицере и рекао им: Знам да од Кодруса па до Константина ниједан грчки принц, који је у исто доба био ђенерал, није умро у својој постељи. Борба, коју ћемо сјутра отпочети од врло велике је важности; с болом осјећам да мнозину међу вама нећу више видјети. Не могу вам свима стиснути руку него вам само велим: „Офицери, метните се на чело ваших војника и вршите вашу дужност!“ Затим, окренувши се Престолонашљеднику, рече му: „Ти Престолонашљедниче, да си на челу твоје чете!“ (А. А.)

Пуковник Душманис о Бугарима

Атина, 2. јула

Пуковник Душманис, шеф генералног штаба телеграфира: Данас лијево крило и центар нашег фронта пошла су напријед не наилазећи на непријатеља. Наше крајње десно крило послје боја, који је трајао од 9 сати у јутро до 4:30 у вече код Алистрате растјерао је непријатеља и заузео Дразу. Митрополит из Дrame и све становништво хришћанско, мухамеданско и јеврејско са сузама радосницама дочекало је нашу војску као спасиоце. Много дирљивих сцена се одиграло при уласку војске, народ је љубио руке официрима и војницима. Непријатељ је бјежећи оставио 70 кола пуних опљачканих ствари, које су предане митрополиту да их уручи власницима. Бугари бјежећи запаљиху Доксато искасапивши 600 Грка, од којих су неколико полова, мноштво дјеце и жена. Бугарски архимандрит у Драми изразио је своје гнушање и гњев због бугарских звјерстава. (А. А.)

Румуни продиру у Бугарску

Букурешт, 2. јула

Калинков је отпутовао. Новине јављају да су Румуни заузели Балчик, Добрич и Тутукај. (Б. К. Биро).

И Турци као Румуни

Цариград, 2. јула

Турска војска у свом наступању није наишла ни на какав отпор. (Б. К. Б.)

Иступи Бугара у Серезу

Солун, 2. јула

Консули аустро-угарски и италијански отишли су аутомобилом у Серез, да поведу на лицу мјеста истрагу односно нанесених увреда представницима консуларним Аустрије и Италије, као и повреде њихових застава, извршених од стране Бугара. (Б. К. Б.)

„Самоуправа“ о Бугарској

Биоград, 3. јула

Вечерашња „Самоуправа“, пољемисајући са неким листовима који исповиједају да се код склапања мира има држати принципа што ко заузме нека задржи, каже да тај принцип Европа не признаје, а само изузетно се употребљују спрам Турске и тај принцип може да буде опасан и зато не ваља га истицати поготово у овом рату, у којем се Србија и савезници боре за равнотежу на Балкану, што искључује принцип држања што ко заузме. Друга је ствар да ли Србија послје нетраженога наметнутога рата може остати при истим територијалним захтјевима, које је раније стављала, јер сад мора имати и веће обзире спрам савезне Грчке и да послје мучкога напада поведе више рачуна о обезбјеђењу својих територија и долине Вардара. Сад она има да у принципу равнотеже потражи јаснијега и јачега израза од онога који је садржан у ранијим захтјевима, али све то може се тражити и бранити без опасности принципа што ко узме нека држи. Исти лист каже да приговори и српској дипломатији да својом попустљивошћу упропаштава тековине војске није истинит, јер српски војник у првом српско-бугарском рату био је једнако ваљан за акцију, али дипломатија онда није спремила могућност војсци да се искаже. Данас је српска дипломатија омогућила слободу акције војсци у турском и овом рату и тако ослободила војску да обрише сјенку палу на њу код Сливнице и да освети Косово. Дипломатија је подигла углед и вриједност Србији и прибавила лојалним понашањем вјеру и повјерење Европе. Исти лист, говорећи о понашању Бугарске, крсти то политиком шикана, увијања, смицалица, развлачења и одлагања. Том политиком у обичним приликама могу се постићи мали успјеси, али у одлучним часовима, када се догађаји стрелимице гомилају, води у пропаст како је одвела Турску. Бугарски државници, који су раније постизавали тим начином неке успјехе, мисле и сада да ће успјети, али ће се преварити. Том методом поступала је Бугарска још за вријеме турског рата, када је најприје у фебруару на потицање Србије за накнаде за помоћ у Тракији најприје говорила да ће се све уредити послје рата, а касније је одбила све захтјеве. Према Грцима исто тако је поступала и чак оружјем нападала. Исто је било и спрам Румуније, која је своје захтјеве за регулацију границе истицала давно прије балканског рата. И када је најпослије пристала на петроградску конференцију, шиканирала је до пошљедњег момента Румунију тако, да се због тога морала

разићи комисија, која је имала детаљно уредити границу од само три километра око Силистрије. Сада је исто тако изазвала Турску, јер није испразнила територију, која припада Турској по уговору о миру. Те методе могу довести Бугарску до немиђене катастрофе. Ако савјети пуни штетне од паметних искрених Француза нијесу карди уразумити бугарске државнике, да тријезно погледају око себе и одмах се одлуче на жртве да спасу Бугарску од већих несрећа, сваки час колебања доноси нове опасности и штете. Бугарска се мора искрено и непосредно обратити Србији и Грчкој и тражити мир, док се нијесу стекле по њу још теже прилике. (Б. П.)

Захтјеви Србије и Грчке

Биоград, 3. јула

Данас послје подне биле су министарске конференције, које су се бавиле положајем и евентуалним захтјевима за прелиминаре. Постоје разни верзија о захтјевима савезника као на примјер: да ће тражити цијелу Мађедонију или цијелу долину Струме или само Струму као границу и да ће Србија уговором са Грчком добити Серез и излаз на море или да ће добити територије јужно од Лерина и тако даље. Али све те верзије на мјеродавном мјесту називају комбинацијама и не изјашњавају се, како је сасвијем разумљиво, меритерно о њима. Свакако је факт да ће уступање у Мађедонији Бугарска имати да учини Србији и Грчкој као целини, а ове ће између себе подијелити територије на основу ранијега споразума уз коректуре на основу равнотеже за случај непредвиђених већих или мањих стечених територија. Свакако има наде да ће можда већ концем недјеље ситуација бити толико јасна и на бојишту и политички да ће бити могуће приступити утаначењу прелиминара и примирју. Мандатори бугарски требали би да дођу у Солун и Биоград или на које мјесто неутрално на бојишту. (Б. П.)

Линија Енос-Мидија напуштена

Софија, 3. јула

Јуче Бугари почеше да се повлаче преко линије Енос-Мидија. Пошто је Грчка отежала услове примирја, то је сумњиво да ће до примирја доћи. (Б. К. Б.)

Продирање Румуна

Букурешт, 3. јула

Румуни заузеше Добрич, Балчик и Туркулај. (Б. К. Б.)

Турци у Родосту и Чорлу

Цариград, 3. јула

Турци заузеше Родосто и Чорлу. (Б. К. Б.)

Састанак у Нишу

Биоград, 3. јула

Пашић је отпутовао у Ниш, гдје ће се састати са Веницелосом и Вукотићем. (Б. К. Б.)

Финансиска комисија

Париз, 3. јула

Финансиска комисија распустиће се 4. о. м., сјутра. (Б. К. Б.)

Бугаре гоне пут Дупнице

Атина, 3. јула

Бугари су напустили кланчеве Кресис и повлаче се пут Дупнице, гоњени српско-грчким трупама. (А. Агенција).

400—500 радника

потребујем дневно на линији кодског пута Бар—Улицин. Почетак рада одмах. Плаћање сваке суботе у вече. Давају извесне дјелове пута и на контрај, као тучење пијеска по кубном метру, грађење тумбина, проширење и т. д.

СТАНО УСКОКОВИЋ

п. н. бр. 19, 13